

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

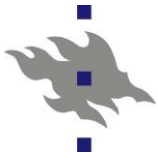
Kotitalousopetus

Ei koulua – vaan elämää varten

**Päivi Palojoki,
Kotitalouspedagogiikan professori
Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos**

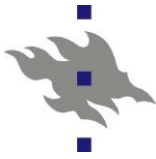
OPH 18.11. 2009

Kotitalousoppiaineen ja – opettajankoulutuksen tiedepohja

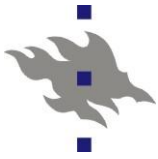
- Kaksi taustatiedettä, jotka yhdessä muodostavat kotitalousoppiaineen ja -opettajankoulutuksen tieteellisen kehittämisen pohjan:
- **Kotitalouspedagogiikka (kasvatustiede)**, professuuri Helsingin yliopistossa
 - Tutkii oppiaineen pedagogiikkaa, nuorten ja aikuisten oppimista
 - Kehittää uusia välineitä oppimisen ja oppimisympäristöjen uudistamiseksi kotitaloudessa
- **Kotitaloustiede**, professorit HY ja Joensuun yliopistossa
 - Tutkii arkea ja arjen toimintaa, vahva yhteys kotien ja yhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen tutkimiseen
 - Pääpaino kotien arkitoiminnan ymmärtämisessä, josta nostetaan elementtejä kotitalousoppiaineen sisällölliseen kehittämiseen

Kotitalouden ilmiöiden monitieteinen perusta

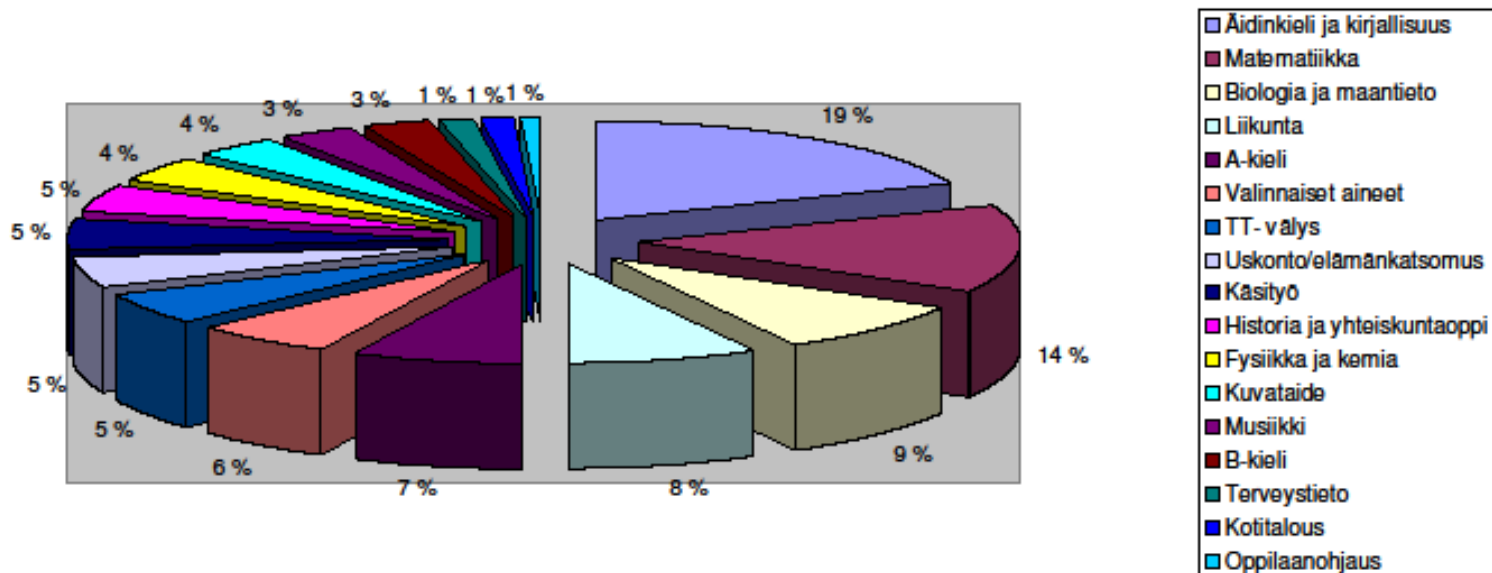
- Kotitalous on monipuolinen ja laaja-alainen oppiaine, jonka tietopohja on monitieteinen.
- Luonnontieteellistä osaamista tarvitaan esimerkiksi pyykinpesun, siivouksen ja ruoanvalmistuksen ilmiöiden ymmärtämiseksi.
- Käyttäytymistieteellistä tietoa tarvitaan esimerkiksi eri ikäisten ihmisten /erilaisten perheiden ruoanvalinta/kulutusprosessien ymmärtämiseksi.
- Humanistista tietoa tarvitaan esimerkiksi erilaisten kulttuurista nousevien traditioiden ymmärtämiseksi (vrt uskonnon ja kulttuurin ruokasäännökset)
- Yhteiskuntatieteellistä tietoa tarvitaan esimerkiksi perheen sisäisten ja ulkopuolisten vuorovaikutussuhteiden sekä kuluttamiseen liittyvien lainalaisuuksien ymmärtämisessä.

Lähdekriittisyys ja miksi-kysymysten tekeminen ohjaavat oppilasta tieteellisen ajattelun polulle, jolla on paljon käytännön arkielämän yhteyksiä.

Kotitalouden ops (2004)

- *"Kotitalouden opetuksen tarkoituksena on kehittää arjen hallinnan edellyttämiä käytännön taitoja, yhteistyövalmiuksia ja tiedonhankintaa sekä niiden soveltamista **arkielämän tilanteissa**. Tehtävänä on ohjata oppilasta ottamaan **vastuuta** terveydestään, ihmissuhteistaan ja taloudestaan sekä lähiympäristön viihtyisyydestä ja turvallisuudesta.*
- *Kotitalouden opetuksen tulee perustua **käytännön toimintaan ja ryhmässä toimimiseen** sekä oppilaan omien lähtökohtien huomioon ottamiseen ja kokonaisvaltaisen kasvun tukemiseen.*
- *Oppiaineessa perehdytään moniin ihmisen hyvinvoinnin ja hyvän elämän kannalta tärkeisiin kysymyksiin, jotka käsittelevät nuorta itseään, kotia ja perhettä sekä niiden yhteyksiä muuttuvaan yhteiskuntaan ja ympäristöön.*
- *Kotitalouden opetus tarjoaa mahdollisuuksia opetuksen eheyttämiseen ja **yhteistyöhön** muiden oppiaineiden kanssa ja **soveltaa** käytäntöön useiden eri alojen tietoa."* (www.oph.fi, 2004)

TUNTIMÄÄRÄT PROSENTTEINA

Pedagoginen arviointiajattelu (Myllykangas 2002):

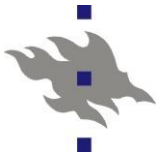
- oppiaineessa opittavien taitojen kolmijako ja oppimistehtävien
- moniulotteisuus

■ Käytännön toimintataitoja ovat esimerkiksi:

- taito suunnitella ja organisoida työtä
- taito tehdä käsillä, taito käyttää välineitä ja koneita,
- taito pitää yllä järjestystä,
- taito toimia ergonomisesti, hygieenisesti jaturvallisesti,
- taito ottaa huomioon aineelliset voimavarat (aika, raha, energia),
- taito ottaa huomioon esteettiset seikat, esimerkiksi kauneus ja viihtyisyys.

■ Tiedonhankinta- ja tiedonkäsittelytaitoja ovat esimerkiksi:

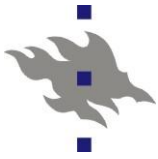
- taito hankkia ja etsiä tietoa sekä arvioida ja vertailla tietoa,
- taito ratkaista ongelmia,
- taito mitata ja laskea,
- taito lukea ja tulkita merkkejä ja symboleja,
- taito seurata kirjallisia ja suullisia ohjeita,

■ Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot:

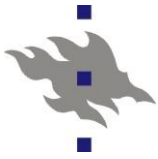
- taito työskennellä ryhmässä tai yksin,
 - taito kuunnella muita,
 - taito ilmaista itseään,
 - taito päästä sopimukseen,
 - taito suhtautua tai asennoitua toisiin,
 - taito ottaa huomioon omat ja toisen henkiset voimavarat, esimerkiksi vastuu tai aktiivisuus.
-
- Perusopetuksen päättöarvioinnin kriteerit (OPH 1999, s 107): eri taitoalueet suhteutettuna arjen hallinnan tasoille (Myllykangas & Haverinen) -> käytännön opettajien työvälinen oppiaineen arvioinnin kehittämiseksi

Pedagoginen arviointiajattelu perustuu kahteen Helsingin yliopistossa tehtyyn kotitalouden alan väitöskirjatutkimukseen

Oppiaineysteistyön mahdollisuudet

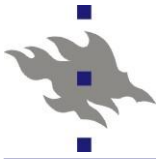
- Kotitalousoppiaineen ja kotitalousopettajien mahdollisuudet yhteistyöhön ovat laaja-alaiset; kytkentöjä löytyy niin terveystietoon, kulttuuriaineisiin, luonnontieteisiin kuin muihin taito- ja taideaineisiin.
- On tärkeää, että eri oppiaineissa samaa asiaa käsiteltäessä käytetään samoja käsitteitä ja liitetään uusi opittava asia aiemmin opitun yhteyteen. Esimerkiksi matematiikan sovellukset ja kemian pH ovat samoja niin luonnontieteiden tunnilla kuin kotitaloudessakin.
- Oppiainerajat ylittävät työtavat kehittävät tiedon hankkimisen, soveltamisen ja arvioimisen taitoja. Työtavat tukevat vuorovaikutuksessa tapahtuvaa oppimista ja edistävät sosiaalista joustavuutta, joka ilmenee kykynä toimia rakentavassa yhteistyössä sekä opettaa kantamaan vastuuta yhteisistä asioista ja toisista. Tässä erilaiset oppiaineita yhdistävät projektit ja teemapäivät ovat oivallisia.

Kuluttajakansalaisuus ja kestävä kehitys

- Kuluttaja- ja ympäristöasioiden korostaminen kotitalousopetuksen eri osa-alueiden yhteydessä on tärkeää.
- Lähes kaikki kotitalousopetuksen sisällöt liittyvät tavalla tai toisella valintojen tekemiseen ja erilaisten ratkaisujen puntarointiin.
- Opetetaanko kuluttajakasvatusta erillisenä asiana vai arkeen luontevasti nivoutuneena asiana (*'kännykän vastuullinen käyttö = kaikki kuluttamisen perusasiat'*)
- Muutokset kuluttajien vaatimuksissa ja kulutustottumuksissa johtavat muutoksiin myös tuotteissa ja tuotannossa.
- On olennaista, että kuluttamiseen liittyvät oppisisällöt liittyvät nuorten arkeen – millainen on 7-9 luokkalaisten maailma? Oppilaslähtöisyys!

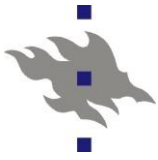
Konkreettiset oppilaiden arkeen ankkuroituvat oppimistehtävät edistävät kestävän kehityksen periaatteiden muuntumista käytännön toiminnaksi.

Kotitalousoppiaineen merkitys oppilaalle

- Hyvinvointi: 'terveellisyys' -> hyvinvointi käytännössä, konkreettiset esimerkit ja mallit miten toimia: tehdään, kokeillaan, käytetään aisteja
- Tasa-arvo: tytöt ja pojat, eri kulttuureista tulevat, erilaiset oppijat -> kaikki yhdenvertaisia kotitalousopetuksessa
- Työnjako: opitaan yhdessä toimimista ja vastuun kantamista
- Opetuksen prosessiluonne: tehdään, toimitaan ja arvioidaan lopputuotokset yhdessä
- Valintojen tekeminen: ei voi valita ostopalvelun tai itsetehdyn välillä, jos ei osaa tehdä itse
- Perustelujen etsiminen eri valinnoille: tiedon ja toiminnan välinen yhteys
- Mediakriittisyys, kriittisen ajattelun ja mediakritiikin kehittäminen

Selviä omasta arjestasi, selviä arjen haasteista, opi vaikuttamaan myös ympäristössi!

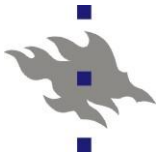
- Ilmiöpohjaisuus:

Miksi kiisseli saostuu? Miksi kevytrasvoilla ei voi paistaa? Miksi sämpylä nousee uunissa? -> opi kysymään

- Kotitalousopetus on täynnä mahdollisuuksia syventää opittua miksi-perustelujen avulla. Miksi-kysymykset johtavat luonnontieteellisten ilmiöiden äärelle, joiden havainnollistaminen ja ymmärtäminen auttavat oppimista. Oppilaat ovat luonnostaan tutkivia oppijoita, he esittävät kysymyksiä ja ihmettelevät.

- Ammatinvalinnan suuntaaminen: tulevaisuuden palvelualojen ammattilaiset sekä ravintola- ja suurkeittiöalan ammattilaiset saavat innostuksensa kotitaloustunneilla

'Kotitalous on moniulotteinen oppiaine. Se on vahvasti taito- ja taideaine, mutta sillä on myös selkeä yhteiskunnallinen ulottuvuus (Kotitalousopettajien liitto)'

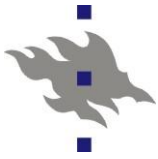
Suvaitsevaisuus ja erilaisuuden hyväksyminen

- Turvallinen ja avoin oppimisilmapiiri kotitaloustunneilla antaa jokaiselle oppijalle mahdollisuuden onnistumisen elämyksiin.
- Esimerkiksi maahanmuuttajien kotoutumista ja elämänhallintaa helpottavat kotitalouden tietojen ja taitojen oppiminen sekä oman kulttuurin arvostaminen ja välittäminen muille oppijoille.
- Erityistä tukea tarvitsevat oppilaat työskentelevät useimmiten oman luokan mukana kotitaloustunneilla. Näin opiskelu vahvistaa oppijoiden itsetuntoa ja kykyä omiin taitoihin.

Kodin ja koulun yhteistyö: kotitalousopetuksen rooli sillanrakentajana

- Kotitalouden toiminnalliset kotitehtävät virittävät huoltajien jatkuvan kiinnostuksen nuoren koulunkäyntiin.
- Kotitaloustaitojen käytännön harjoittelu kotona sekä huoltajan antama palaute tehtävistä tukevat kotitalousopetuksen ja huoltajien yhteistä kasvatustyötä.
- Kodin ja koulun yhteistyö on kiinteää ja jatkuvaa koko perusopetuksen ajan. Myös huoltajien antama palaute tehtävistä toimii kotitalousopetuksen kehittäjänä.
- Vanhemmilta saatu palaute on myönteistä: toiminnallisia kotitehtäviä pidetään tarpeellisina ja motivoivina.

Pekka Puska, THL

'Kotitalous on eräs keskeisistä ja myös oppilaiden suosimista oppiaineista, joilla nuorisollemme opetetaan elämäntaitoja – tässä tapauksessa terveellistä ravitsemusta ja sitä edistävää ruuanlaittoa. Näillä tiedoilla ja taidoilla on suuri merkitys aikuisiän terveyden ja yleisen kansanterveyden kannalta, koska ravitsemuksen merkitys kansantautien ehkäisyssä ja hyvän terveyden ylläpitämisessä on niin keskeinen. Kun Suomessa viikkotuntien määrä on OECD-maiden lyhimpiä ja peruskoulu on hyvin tietopainotteinen, olisi vakavasti harkittava viikkotuntien lisäämistä kotitalouden tapaisille tärkeille taitoaineille, joilla on merkitystä myös oppilaiden kouluviihtyvyyden parantamisen kannalta.'

■ Lopuksi: millainen on 'koti', johon kotitalous antaa välineitä arjesta selviytymiseksi?

■ Perheen koti vs sinkun koti

- Ydinperhe, perhekeskeisyys,
- Hajoavat perheet, uusperheet, yksinhuoltajaperheet,
- Sinkun koti, lisääntyvät yhden hengen taloudet,
- Vapaa-ajan viettopaikka, palvelujen ostaminen, uusavuttomuus?

■ Tasapaino vs pelko

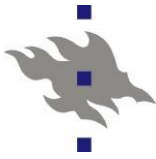
- Perheväkivalta, särkyvä arki, nuorten ja lasten turvattomuus?
- Taloudelliset huolet, työttömyys, "Kullan kallis koti"
- Säännölliset, lämpimät ateriat, siisteys

■ Mielen koti ja omaksi koettu tila

- Hyvä elämä sellaisena kuin sen halusi elää, itselle merkitykselliset ihmiset
- Yksityisyyden ja autonomian tasapaino yhteisöllisyyden kanssa, 'oma koti'

IHANNE vs TODELLISUUS -> arjen ääretön moninaisuus nyky-yhteiskunnassa

korostaa kotitalousopetuksen tärkeyttä oppiaineena!

Lue lisää

Ahava A-M & Palojoki, P. 2004. *Adolescent consumers: reaching them, border crossings and pedagogical challenges*. International Journal of Consumer Studies, 28, 4, 371-378.

Benn, J. (2004): *Consumer Education between 'consumership' and citizenship: experiences from studies of young people*. International Journal of Consumer Studies; 28 (2): 108-117

Haverinen, L. 1996. *Arjen hallinta kotitalouden toiminnan tavoitteena: Kotitalouden toiminnan filosofista ja teoreettista tarkastelua*. Väitöskirja. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos. Helsingin yliopisto.

Haverinen, L. 2008. *Johdatus kotitalouden taitopedagogiikkaan -kertomukset kotitalousopetuksen hiljaisen tiedon tulkkina*. (<http://helda.helsinki.fi/handle/10224/4660>)

Myllykangas M. 2003. *Kohti pedagogista arviointiajattelua. Oppilasarviointiajattelun ja arviointikäytäntöjen kehittäminen kotitalousopetukseen*. Väitöskirja. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos. Helsingin yliopisto.

Sulonen, K. 2004. *Opetussuunnitelman uudistamistyö opettajan ammatillisen kasvun välineenä - kohteena peruskoulun kotitalouden opetus*. Väitöskirja. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos. Helsingin yliopisto.

Mäkelä, J., Palojoki, P. & Sillanpää, M. 2003. *Ruisleivästä pestoon. Näkökulmia muuttuvaan ruokakulttuuriin*. WSOY.